

Austatud Riigikogu liige,

Meil on mure Eesti pärast !

Pöördume Teie poole heas usus ja lootuses, et peatate töövõimereformi, sest reformi elluviimine praegusel kujul oleks kulukas ja pöördumatu viga.

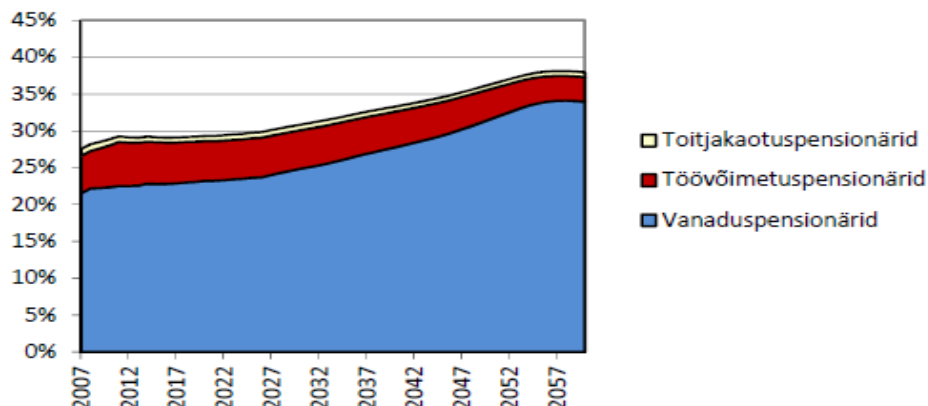
Töövõimereform vajab põhimõttelisi muudatusi

Praeguses töövõime reformi kavas on põhjus ja tagajärg omavahel sassis ning lähtutakse vildakatest eeldustest. Reformi tööriistadeks on valitud aktiivsuskohustuse kehtestamine ja uue hindamissüsteemi loomine, mis praeguse plaani juures ei saa ka kõige parema tahtmise korral reformile seatud eesmäärke täita

1. Eesti sotsiaalkindlustussüsteemi jätkusuutlikkust ei ohusta vähenenud töövõimega inimeste arvu kasv vaid elanikkonna vananemine

Reformi eestseisjad on väitnud, et ilma reformita kukuks Eesti sotsiaalkaitsesüsteem kokku, sest puudega inimesi tuleb aina juurde ja see käib riigi rahakotile üle jõu. Eelnõu seletuskirjas on tabel, mis näitab viimase kuue aasta tõusu kuni aastani 2012 ja jätab mulje, et kasv ei lõpe ja asi on hull. Samal ajal on aga seletuskirjast välja jäänud Praxise analüütikute koostatud joonis, kus ajaperioodil kuni aastani 2057 on näha hoopis teistsugune trend.

Joonis 3.2.7. Pensionäride osakaal rahvastikus 2007–2060

Märkus: ei sisalda rahvapensione ja eripensione, mis lisavad juurde mõne protsendipunkti SKPst.

Allikas: Praxise sotsiaaleelarvemudel, autorite arvutused

Töövõimetuspensionäride arv, mis on joonisel punane osa, kasvas vaid majanduslanguse ajal ning see on praeguseks peatunud. Töövõimetuspensionäride arv kuni aastani 2057 jätkuvalt väheneb. Jooniselt selgub ka tegelik kurb tõsiasi, et sotsiaalkaitsesüsteemi väljakutseks on hoopis elanikkonna vananemine, mida näitab sinine osa. Seega osutub reformi õigustav argument valeks, sest töövõimereform ei saa mitte kuidagi elanikkonna vananemist peatada.

2. Puudetoetusi ei peteta välja - Eesti rahva vaimne ja füüsiline tervis ongi tõeliselt halb

Reform on rajatud eeldusele, et töövõimetus pensionäride arv on kasvanud seetõttu, et nad petavad süsteemi ning et neil pole soovi tööle minna. See eeldus on sügavalt ekslik ning näitab tõsist teadmatust Eesti sotsiaalsüsteemi tegelikust olukorrast. OECD raportis "Vaesuse vähendamine Eestis läbi aktiveerimise ja parema sihitatuse" on mitmeid tabeleid Eesti kohta, mis on ühteaegu jahmatavad ja teevad kurvaks.

Raportit uurides saab selgeks, et Eesti on ülimalt kitsi oma rahva toetamisel võrreldes teiste riikidega. "Eesti sotsiaalkaitsekulude osakaal SKT-st on madalam kui ükskõik millises teises OECD riigis v.a. Korea ja Mehhiko", muretsetakse sotsiaalpoliitikat käsitlevas raportis. Hulk tabeleid illustreerib Eesti koonerdamist oma rahva arvelt. Näeme, et ainult 50% töötutest saab töötutoetust, mille suurus on vaid kolmandik absoluutsest vaesuspiirist ja, et vaestele sihitatud toetuste kulud SKT-st on oma 0,1 protsendiga madalaim OECD keskmise 2% juures, jäädes teistega võrreldes peaaegu nähtamatuks. Ka näeme, et Eesti on viimaste hulgas oma tervisenäitajate poolest ja et vaese elanikkonna halb tervis on dramaatiliselt teistest riikidest kõrgem.

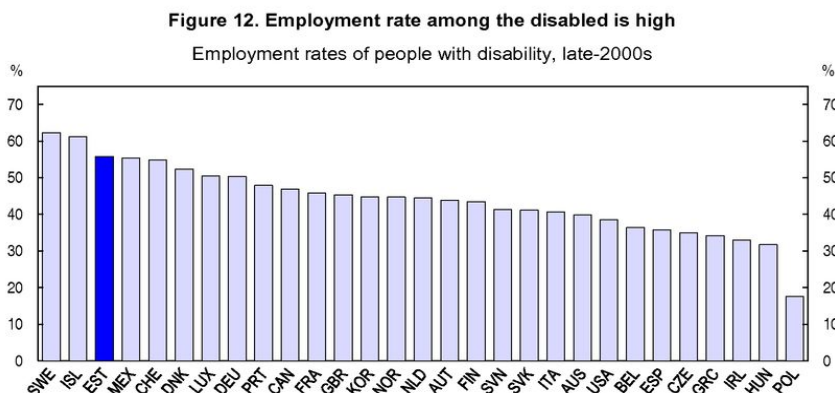
Lisaks sellele on Eesti üks vähestest riikidest Euroopas, kus ravikindlustamata isikud ei saa arstiabi ja kus pikaajalist töötust karistatakse arstiabist ilmajätmisega. Lisada tuleb fakt, et hiljutine haigushüvitiste vähendamine on pannud inimesed haigena tööle käima ja vaid 6% haigestunutest võtab haiguslehe. See teave viib vaid ühe loogilise järelduseni – Eesti ise on oma kokkuhoiupoliitikaga tekitanud suure hulga töövõimetus pensionäre ning on otseselt vastutav oma rahva tervise halvenemise eest.

3. Puudega inimesed töötavad võimaluse korral niigi

OECD väljendab imestust, et Eesti, kelle sotsiaaltoetuste osakaal SKT-st on nii madal, kulutab suure osa sellest sihitamata ja Euroopa heldeimale vanemahüvitistele – kuigi teadusuuringute kohaselt tõstab iivet pikas perspektiivis vaid lastele sobiva kasvukeskonna loomine. Rõhutatakse põhimõtet - abivajajatele rohkem. Samal ajal on OECD rahul puudega inimestele suunatud toetuste sihitatusega öeldes, et kuigi toetused on väikesed, on need efektiivsuse poolest üsna hästi vaesemale elanikkonnale sihitatud.

Samuti paistab muidu kehvade tulemuste taustal positiivsena silma puudega inimeste hea tööga hõivatus määr, milles Eesti on auväärse kolmandal kohal.

Tööga hõivatus puudega inimeste hulgas:

Source: OECD (2010), *Sickness, Disability and Work*, Figure 2.1.

Tuleb välja, et töövõimetuspension ei ole töötamise vaenlane. Üle poolte puudega inimestest juba käivad tööl ja teevad seda ilma igasuguse sundimiseta. Ometi sihib praegune reform töövõimetuspensione ja puudega inimeste töölkäimist.

4. Aktiveerivad meetmed ei toimi ilma tõhusa tugisüsteemita, omastehoolajate toetamiseta ja töökohtadeta

Arusaamatu on reformi põhjendus nagu puudega inimesed ei tahaks tööl käia ja et see tahtmatus tuleb sunnimeetmetega likvideerida. Olukorda tundev inimene teab, et puudega inimeste probleemide tegelikud põhjused asuvad palju sügavamal, millest olulisemad on tõhusa rehabilitatsiooni puudumine ja eluks vajalike tugiteenuste ning abivahendite kättesaamatus. Reformijatel on jäänud vastamata olulised küsimused – mis saab omastehoolajatest ja kust tulevad töökohad? Aktiveerivad meetmed ilma töökohtadeta ja toimiva teenustesüsteemita ei hakka iialgi korralikult tööle ning võib anda mitmeid soovimatuid tulemusi. Aktiivsuskohustus, millel puuduvad tegelikud väljundid, ei soodusta tööleminemist vaid lisab niigi suure pinge all peredele mõttetut koormust.

5. Töötukassa ei ole lahendus - vaja on süsteemset aluspõhja

Reformikava jätab mulje nagu praegune seadusandlus ei võimaldaks töövõimetuspensionäridel end töötuna registreerida ja kasutada Töötukassa teenuseid. Tegelikult on see võimalus ka tänase seadusandlusega olemas ning kõik soovijad on saanud seda teha. Põhjus, miks seda võimalust vabatahtlikult eriti ei kasutata, on selles, et Töötukassal pole puudega inimestele midagi pakkuda ning inimesed ei näe sellel suurt mõtet. Vaatamata sellele olulisele puudusele sunnib reform inimesi nüüd Töötukassa laua taha.

6. Reformi eelnõud ei täida töövõime kaotuse ennetamise eesmärki

Eelnõu seletuskirja kohaselt on reformi üks eesmärke töövõime kaotuse ennetamine, kuid eelnõud ei anna vastuseid küsimustele kuidas paraneb kättesaadavus taastusravile, rehabilitatsioonile ja tugiteenustele, mis on töövõime toetamisel võtmeküsimusteks.

7. On vaja luua toimiv ennetuse, rehailitatsiooni ja tugiteenuste süsteem

OECD rõhutab oma raportis töövõimetuse ennetamise, rehabilitatsiooni ja tööandjate vastutuse olulisust töövõime tagamisel. Samas juhitakse tähelepanu, et süsteemi reformides tuleb suurendada KOVide võimekust ja tagada erinevate süsteemide koostöö, pakkumaks efektiivseid teenuseid. Sarnased ettepanekud leiame ka Riigikontrolli raportitest ning Saar Polli ja Praxise uuringutest. Reformi õnnestumiseks on need olulisimad küsimused, kuid praegune reformikava vaatab neist vaikides mööda.

8. Teenused ei saa projektipõhiselt toimida

Teenustesüsteemi puudujääkidest rääkides on meile väidetud, et reformi jaoks vajalike teenuste osutamiseks saab projektitaotlusi esitada Sotsiaalfondi ning taotlusi saavad esitada ka kohalikud omavalitsused. Samal ajal ei anna reformikava lahendusi sildfinantseerimiseks, omaosaluse katmiseks ning ignoreerib tõsiasja, et Sotsiaalfondi projektidega on osutatud teenuseid juba kaks esimest programmiperioodi, kuid millest pole suurt midagi alles. Kes valdkonnas vähegi tuttav, teab hästi, kuidas paariaastased europrojektide teenused on kerkinud nagu seened, teinud oma stardi ja kui info teenuste kohta on sihtgrupini jõudnud, saab projekt läbi ja ukсед sulguvad. Praegune reformiplaan ei arvesta sellega, et teenuseid projektipõhiselt, ilma toimiva struktuuri ja jätkusuutlikkusega osutada pole võimalik.

9. Reformikavas on hindamine ületähtsustatud

Riigi viimase aja arenguid jälgides tundub meile, et inimeste hindamisest on saanud riigile ainuke võtmeküsimus sotsiaalvaldkonna arendamisel, kuid komplekse süsteemi väljaarendamise pigem ei panustata. Tundub arusaamatu, miks on järjekordselt vaja reformida töövõimetus/töövõime määramise süsteemi, kui viimane suur reform selles osas ei toimunud sugugi ammu, kui eesmärgiks seati puuetega inimeste individuaalsuse arvestamine (töövõime kaotuse 40-100% seitsme-astmelise süsteemi loomine).

10. Sama sihtgrupi tegevusvõimet on hinnatud juba 10 aastat, kuid puuduvate tugisüsteemide tõttu ei ole seda võimalik kasutada

Reformi peatähelepanu on töövõime hindamisel. Samal ajal on puudega inimese töötamise võime suures sõltuvuses pakutavatest tugiteenustest. Kui teenuseid on, siis inimene saab tööl käia ja kui teenuseid pole, siis ei saa. See lihtne tõsiasi tekitab omakorda küsimuse, et kuidas saab puudega inimese töövõimet hinnata lahus olemasolevatest teenustest? Ometi praegune reformikava eeldab, et see on võimalik. Uue hindamissüsteemi loomine tundub aga veel imelikum neile, kes teavad, et juba viimased kümme aastat on sama sihtgrupi tegevusvõimet hinnatud rehabilitatsiooniplaanide B osas ja et tegelik probleem on hoopis selles, et seda infot ei ole puuduvate tugisüsteemide tõttu võimalik asjalikult kasutada.

11. Töövõimereform kordaks viga rehabilitatsioonisüsteemis

Eesti rehabilitatsioonisüsteem on üles ehitatud peaaesjalikult hindamisele, milles teenuste olemasolusse ja arendamise ei panustata. EPE poolt 2013 a läbiviidud KOV-idele suunatud küsitluses sõnastas olukorra ilmekalt üks vastanutest: „Hulk ressursse kulutatakse rehabilitatsiooniplaanis mahukale hindamisele, kuid puudub teenuste enda rahastus ja inimene on järjekordades aastaid. Sel ajal lõpeb aga plaani kehtivusaeg ja sama asja hakatakse sama suure ressursimahuga hindama.“

Kahjuks näeme käesolevas reformikavas sama trendi. Suur hulk tähelepanu on pööratud hindamisele, kuid töövõime säilitamiseks ja tööle saamise toetamiseks ei ole näha ei meetmeid ega nende tekkimiseks vajaliku keskkonna tagamist.

12. Seitsmeastmelise toetuste asendamine kaheastmelisega on tagasimineku väiksema sihitatuse suunas

Praeguse seitsmeastmelise toetuste süsteemi (40%-100%) asendamine kaheastmelisega (osaline või täielik) ei anna suurt võimalust arvestada inimese individuaalsusega ning mis on seetõttu tagasimineku väiksema sihitatuse suunas. Ja veelkord tekib küsimus, et kui toetuste skeem läheb lihtsamaks ja seitsme astme asemel jääb alles kaks, siis mille pärast on nii palju uut ressursi vaja kulutada hindamisele? Kas poleks mõistlikum seda kulutada teenustele, millest praegu kõige rohkem vajaka jääb?

13. Reformikava on rahaliselt priiskav

Reformikava tõstatab hulga rahaga seotud küsimusi. Reform on rahaliselt priiskav ja ebamõistlikult kaldu administreerimise ja hindamiskulude suunas. Lahendamata on teenuste jätkusuutliku rahastamise küsimus ja keegi ei oska vastata, mida tehakse pärast euronahade lõppemist. Kindel on, et praegusel kujul plaanitud projektipõhised teenused jäävadki virelema, kui teenuste arenguks ja rahastamiseks puudub läbimõeldud ja toimiv süsteem. Reformikava aga teenuste rahastamiseks jätkusuutlikke ja toimivaid lahendusi ei paku.

14. Reformil puudub kontseptsioon ja kulutõhususe analüüs

Reformi väljatöötamiseks ei ole senini koostatud väljatöötamiskavatsust ega kontseptsiooni. Kogu reformi põhifookus on kahe ja poole aasta jooksul kaldunud kõrvale algsest ülesandepüstitusest, milleks oli tugeva ennetusfaktoriga töövõimetuskindlustussüsteemi loomine. Riigil tuleb enne reformiga alustamist asetada reform usutavale kontseptsioonile ning teostada majandusanalüüsid, mis võimaldaks välja arvestada, kas töövõime hindamise süsteemi muutmisega seotud kulude tegemine on vajalik ja mõistlik. Oleme arvamusel, et plaanitud reform olulist efekti puuetega inimeste toimetulekule ei anna ning tegemist on suuremahulise ja rahaliselt ebamõistliku reformiga.

Kokkuvõttes saab öelda, et käesolev reform ei adresseeri Eesti sotsiaalkindlustussüsteemi tegelikke probleeme, vaid tegemist on vildakatel alustel seisva ja Eesti sotsiaalprobleemide kontekstist täiesti väljarebitud üritusega.

Samal ajal on meid püütud veenda reformi õigsuses, arutelud on toimunud reformi pealesurumise õhkkonnas ning avalikkusele jäetud mulje nagu me oleks valitsuse headest kavatsustest lihtsalt väheinformeeritud.

Loodame väga Teie riigimehelikule suhtumisele ning õigete valikute tegemisele.

Tänane olukord, kus suurele sihtgrupile Eestis ei ole tagatud ka kõige minimaalsem toimetulek ja elukvaliteet ning reform ähvardab seda paljude jaoks veelgi halvendada, ei saa enam kesta!

Lugupidamisega,

Pille Ilves
Eesti Patsientide Esindusühing